

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ
”ȘTIINȚE JURIDICE ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE”

Cu titlu de manuscris
CZU: 343.137.5:343.224.1(043.2)

BODAREVA-SOLOMON Irina
MINORUL – SUBIECT AL INFRAȚIUNII
ÎN CONTEXTUL POLITICII PENALE A STATULUI

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Public al
Facultății de Drept a Universității de Studii Europene din Moldova

Conducător științific:

MARIȚ Alexandru,
doctor în drept, profesor universitar,
specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Referenți oficiali:

1. **BARBĂNEAGRĂ Alexei**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **TIMOTIN Mariana**, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **CUȘNIR Valeriu**, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **PRODAN Svetlana**, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **BERLIBA Viorel**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
4. **VIZDOAGĂ Tatiana**, doctor în drept, conferențiar universitar
5. **RUSU Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar
6. **CERNOMOREȚ Sergiu**, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la **09 noiembrie 2024, ora 11⁰⁰**, în ședința **Consiliului Științific Specializat D 554.01-24-94 din cadrul Universității de Studii Europene din Moldova** (MD 2069, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Ghenadie Iablocikin 2/1, aula 200-A).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Studii Europene din Moldova și pe pagina web a ANACEC.

Rezumatul a fost expediat la „08” octombrie 2024.

Secretar științific al
Consiliului Științific Specializat,
dr., conf. univ.

PRODAN Svetlana

Conducător științific,
dr., prof. univ.

MARIȚ Alexandru

Autor:

BODAREVA-SOLOMON Irina

© BODAREVA-SOLOMON Irina, 2024

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Actualitatea temei se atestă și prin faptul că, infraționalitatea minorilor a fost și rămâne una dintre cele mai semnificative probleme socio-juridice.

Situația persoanelor minore care comit infracțiuni, în sistemul justiției penale persistă să constituie o preocupare continuă pentru organele de drept naționale precum și pentru societatea civilă, în special în ultimii ani, la nivel național s-au întreprins un șir de reforme și intervenții în vederea protejării acestui subiect sensibil în sfera penală. Astfel că, combaterea infraționalității comise de copii minori, constituie una dintre direcțiile prioritare naționale ale luptei împotriva criminalității.

Cel mai important lucru care plasează infraționalitatea minorilor în rândul problemelor actuale este caracterul său social și consecințele acestuia: infraționalitatea corupe moral și degradează social tineretul, care este un subiect activ în nesupunerea legii și creșterea criminalității în rândul minorilor care sunt probleme de mare importanță și reprezintă o amenințare la adresa securității naționale, a prosperității economice și a dezvoltării spirituale.

Importanța cercetării este determinată de necesitatea perfecționării mijloacelor juridice penale de prevenire a infraționalității minorilor, și analiza minorului ca subiect al infracțiunii în contextul politicii penale naționale. Cu toate eforturile depuse de stat pentru prevenirea comportamentului infrațional al minorilor, nu se reușește să se obțină progrese semnificative în acest domeniu. Statistica penală a ultimilor ani indică o creștere a numărului de infracțiuni comise de minori, denotă creșterea ponderea infracțiunilor însoțite de violență, evidențiază o tendință de creștere a gradului de organizare a grupurilor infraționale ale minorilor, arată schimbări în motivația comportamentului lor infrațional.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. La nivel internațional prezenta temă este actuală în special prin faptul că, prin intermediul instrumentelor internaționale se militează pentru dezvoltarea, îmbunătățirea și reforma sistemului de justiție juvenilă din lumea întreagă.

Secolul XX a dat o conotație imperativă procesului de reformare a justiției penale pe direcția implementării măsurilor alternative în majoritatea statelor lumii și, nemijlocit, în țările membre ale Consiliului Europei. Acest fapt se datorează în mare parte reglementărilor internaționale.

În special Organizația Națiunilor Unite a adoptat standarde privind protecția drepturilor copilului în situația în care acesta vine în contact cu instanța judecătorească, din care rezultă că, un minor aflat într-un contact nemijlocit cu sistemul juridic din cadrul unui stat, este subiect al drepturilor

și libertăților fundamentale ale omului.

Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de către ONU în 1989, definește termenul de „*copil*” ca fiind orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă.

Prin urmare, copilul cu vârsta de până la 18 ani, este subiect al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, context în care statul trebuie să se asigure ca toate acțiunile întreprinse de organele statale să fie călăuzite, *apriori*, de interesul suprem al minorului.

Astfel, sunt adoptate un șir de acte internaționale în materia drepturilor copilului, precum și în materia statutului minorului ca subiect al infracțiunilor, și anume: Declarația Universală a Drepturilor Omului¹, Pactul Internațional privind drepturile economice, sociale și culturale², Pactul cu privire la drepturile civile și politice³, Convenția internațională a drepturilor copilului⁴, Orientările Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile din 1990 (Orientările de la Riyadh)⁵, Regulile minime standard din 1985 ale Națiunilor Unite pentru administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing), prin care s-a recomandat țărilor membre „*să înlocuiască pedepsele privative de libertate cu alte măsuri, care ar fi mai eficiente*”⁶, Regulile minime standard din 1990 ale Națiunilor Unite pentru măsurile fără caracter custodian (Regulile de la Tokyo)⁷, Principiile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana) din 1990⁸, Recomandarea nr. R (85) 11 asupra poziției victimei în procesul penal, adoptată la Strasbourg în 1985⁹, Recomandarea nr.R(87)19 adoptată de Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1997 (Strasbourg 1988) privind organizarea prevenirii criminalității¹⁰, Recomandarea nr.R(87)7 asupra principiilor referitoare la răspândirea

¹ Declarația Universală a Drepturilor Omului. [cit: 23.01.2024]. Disponibil:

https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rom.pdf

² Pactul Internațional privind drepturile economice, sociale și culturale . [cit: 23.01.2024]. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115566&lang=ro

³ Pactul cu privire la drepturile civile și politice. [cit: 23.01.2024]. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro

⁴ Convenția Internațională cu privire la Drepturile Copilului. [cit: 23.01.2024]. Disponibil:

<https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>

⁵ Orientările Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile din 1990 (Orientările de la Riyadh).

[cit: 01.11.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806b7ecb>

⁶ Regulile minime standard din 1985 ale Națiunilor Unite pentru administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing).[cit:01.11.2022]. Disponibil: <https://wikicro.icu/wiki/Standard>

⁷ Regulile minime standard din 1990 ale Națiunilor Unite pentru măsurile fără caracter custodian (Regulile de la Tokyo).[cit: 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/>

⁸ Regulile Națiunilor Unite cu privire la protecția minorilor privați de libertate. Rezoluția 54/113, 1990 – regula 11.

⁹ STRULEA, M., GUREV, D., BOTNARENCO, M. *Delincvența juvenilă*. Suport de curs, Chișinău: CEP USM, 2017. 371 p. ISBN: 978-9975-71-946-9, pag.259.

¹⁰ Recomandarea nr. R(87)19 adoptată de Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1997 (Strasbourg 1988) privind organizarea prevenirii criminalității. [cit: 01.11.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/Lex>

videoprogramelor cu caracter violent, brutal sau pornografic (1989)¹¹, Recomandarea nr.R(91)11 a Comitetului de Miniștri asupra exploatării sexuale, pornografiei și prostituției, precum și asupra traficului de copii și tineri adulți (adoptată la 9 septembrie 1991)¹², Recomandările Rec (2003)20 ale Comitetului de Miniștri al statelor-membre referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile și la rolul justiției juvenile¹³ș.a.

Conform Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori¹⁴, se militează pentru dezvoltarea, îmbunătățirea și reforma sistemului de justiție juvenilă din lumea întreagă.

Potrivit Convenției ONU cu privire la drepturile copilului¹⁵, statele semnatare, inclusiv și Republica Moldova și-au asumat un șir de angajamente, statuate de art. 37, art. 40 printre care „obligăția de a veghea ca nici un copil să nu fie supus la tortură, la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, nici un copil să nu fie privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar, arestarea, deținerea sau întemnițarea unui copil trebuie să fie conformă cu legea și nu va fi decât o măsură extremă și cât mai scurtă posibilă, orice copil privat de libertate să fie tratat cu omenie și cu respectul cuvenit demnității umane și de o manieră care să țină seamna de nevoile persoanelor de vârsta sa, orice copil privat de libertate să fie separat de adulți, copiii privați de libertate să aibă dreptul de a avea acces rapid la asistență juridică sau la orice altă asistență corespunzătoare ș.a.”¹⁶

În aceeași ordine de idei, la nivel național, urmează a fi racordat cadrul legal care reglementează minorul ca subiect al infracțiunii, drepturile copiilor, la prevederile internaționale și la cele mai bune practici.

Un aspect important în contextul armonizării cadrului legal, îl reprezintă și Acordul de asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele membre, pe

¹¹ Recomandarea nr.R(87)asupra principiilor referitoare la răspândirea videoprogramelor cu caracter violent, brutal sau pornografic (1989). [citată: 01.11.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/Lex>

¹² Recomandarea nr. R(91)11 a Comitetului de Miniștri asupra exploatării sexuale, pornografiei și prostituției, precum și asupra traficului de copii și tineri adulți (adoptată la 9 septembrie 1991).[citată:01.11.2022].Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/Lex>

¹³ Recomandările Rec (2003)20 ale Comitetului de Miniștri al statelor-membre referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile și la rolul justiției juvenile. [citată: 01.11.2022].Disponibil:<https://eur-lex.europa.eu/Lex>

¹⁴ Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing, Organizația Națiunilor Unite – Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985) [online]. [citată:15.01.2022]. Disponibil: <https://www.google.com/#q=Rezolu%C5%A3ia+Na%C5%A3iunilor+Unite+nr.40%2F33+din+29+noiembrie+1985>

¹⁵ Convenția ONU cu privire la drepturile copilului adoptată la 20.11.1989, ratificată de Republica Moldova, prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol.1, pag. 51. [online]. În: *Tratate internaționale*, 1998, vol.1, pag. 51. [citată: 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.unicef>

¹⁶ Convenția ONU cu privire la drepturile copilului adoptată la 20.11.1989, ratificată de Republica Moldova, prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol.1, pag. 51. [online]. În: *Tratate internaționale*, 1998, vol.1, pag. 51. [citată: 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.unicef>

de altă parte¹⁷, țara noastră și-a asumat angajamentul, potrivit art. 1 alin. (2) lit. e), „...să sprijine și să intensifice cooperarea în spațiul de libertate, securitate și justiție, cu scopul de a consolida statul de drept și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și în ceea ce privește mobilitatea și contactele interpersonale”¹⁸, iar potrivit prevederilor art. 2 alin. (1), Republica Moldova trebuie „...să asigure respectarea principiilor democratice, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum sunt proclamate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și definite în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”.¹⁹

Urmare a Acordului de asociere prenotat, de către RM a fost întreprinși mai mulți pași, context în care în data de 23 iunie 2022, Consiliul european a acordat RM statutul de țară candidat, fapt ce presupune o ulterioară armonizare a legislației naționale la aquis-ul comunitar, pentru a deveni stat membru.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. În prezent, la nivel național, nu este finalizat procesul de aliniere a cadrului normativ și a practicilor naționale ale Republicii Moldova, din domeniu la prevederile statuate de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului²⁰ și ale altor documente internaționale. În acest context, s-a constatat că Legea nr. 338/1994 privind drepturile copilului²¹ este necesar de a fi revizuită, iar cadrul normativ subsecvent – ajustat noilor modificări, or nu corespunde Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

În context, a fost adoptată în lectură finală, proiectul de Lege privind drepturile copilului nr. 370 din 27.10.2023²², care a stabilește drepturile fundamentale ale copilului, principiile și măsurile de asigurare a drepturilor copilului, atribuțiile autorităților publice centrale și locale și interacțiunea acestora în procesul de asigurare a respectării drepturilor copilului. Potrivit art. 5 alin. (7) din legea prenotată „statul este responsabil de elaborarea și implementarea cadrului normativ național privind

¹⁷ Acordul de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 27.06.2014. În: *Monitorul Oficial al RM* nr.185-199/442 din 18.07.2014.

¹⁸ Acordul de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 27.06.2014. În: *Monitorul Oficial al RM* nr.185-199/442 din 18.07.2014.

¹⁹ Acordul de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 27.06.2014. În: *Monitorul Oficial al RM* nr.185-199/442 din 18.07.2014.

²⁰ Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, Publicat : 30-12-1998 în Tratatate Internationale Nr. 1 art. 52, [online]. În: *Tratatate internaționale*, 1998, vol.1, pag. 51. [citată: 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.unicef>

²¹ Lege privind drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994 Monitor oficial nr. 13. [citată: 01.11.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94939&lang=ro

²² Lege nr.370 din 30.11.2023 privind drepturile copilului. [online]. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, nr.488-491, art.864, din 21.12.2023. [citată: 23.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140710&lang=ro

protecția drepturilor copilului în conformitate cu Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului.”²³

Scopul Legii este de a transpune într-o manieră clară și concisă prevederile Convenției Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, or Legea nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului²⁴ necesita o revizuire și o actualizare în concordanță cu angajamentele asumate de către Republica Moldova, și anume de a lua toate măsurile legislative, administrative și altele care sunt necesare, pentru a pune în practică drepturile recunoscute în Convenție.

Valoarea Legii enunțate *supra* este evidentă, vizând copiii care, în temeiul Constituției RM²⁵, beneficiază de ocrotire specială și de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor. Mai mult: necesitatea elaborării și adoptării legii amintite rezultă în special din obligativitatea asumată de către Guvern prin introducerea acțiunii în cauză în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022-2026²⁶, precum și în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023²⁷.

Atât în Programul Național pentru Protecția copilului pentru anii 2022 – 2026²⁸ (acțiunea 12), cât și în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023 (acțiunea 13.32)²⁹, se propune revizuirea Legii nr. 338/1994 privind drepturile copilului în conformitate cu prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, necesitate ce rezultă din Acordul de Asociere RM – UE, cap. 27, intitulat „Cooperarea în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului”.

Potrivit legii adoptate, copilul are dreptul la libertate personală, reținerea sau arestarea copilului este aplicată doar ca măsură excepțională și în anumite cazuri reglementate legal, niciun copil nu va fi pedepsit cu detenție pe viață pentru infracțiunile pe care le-a comis, copilul trebuie să fie protejat de tortură, de pedepse și tratamente crude, inumane și degradante.

²³ Lege nr.370 din 30.11.2023 privind drepturile copilului. [online]. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, nr.488-491, art.864, din 21.12.2023. [citat: 23.01.2024]. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140710&lang=ro

²⁴ Lege nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului. [online]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 13. [citat: 01.11.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94939&lang=ro

²⁵ Constituția RM. [online]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78 art. 140. [citat: 01.11.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

²⁶ Programul Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022 – 2026. [online]. [citat: 21.11.2022]. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-325-mmpps-site_-_pdf

²⁷ Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.90 din 28 februarie 2023. [online]. [citat: 21.11.2022]. Disponibil: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pag2023-ro.pdf>

²⁸ Programul Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022 – 2026. [online]. [citat: 21.11.2022]. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-325-mmpps-site_-_pdf

²⁹ Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.90 din 28 februarie 2023. [online]. [citat: 21.11.2022]. Disponibil: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pag2023-ro.pdf>

Conform art. 1 alin. (3) din Constituția RM³⁰, „RM se proclamă ca fiind un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme și sunt garantate”.

Mai mult, la baza sistemului de protecție a copilului se află Constituția Republicii Moldova, care proclamă „dreptul familiei și al copilului la protecție, inclusiv prin garantarea dreptului la viață, integritate fizică și psihică, asigurarea asistenței și protecției sociale, garantarea dreptului la asistență medicală și a dreptului de a locui într-un mediu sigur”.

Având în vedere contextul internațional și național al respectării drepturilor copilului prin asigurarea garanțiilor stabilite, **importanța cercetării** este determinată de necesitatea perfecționării mijloacelor juridice penale de prevenire a infracționalității minorilor și de analiza minorului ca subiect al infracțiunii în contextul politicii penale naționale. Or, infracționalitatea minorilor a fost și rămâne una dintre cele mai semnificative probleme social-juridice. Cu toate eforturile depuse de stat pentru prevenirea comportamentului infracțional al minorilor, nu se reușește să se obțină progrese semnificative în acest domeniu. Statistica penală a ultimilor ani indică o creștere a numărului de infracțiuni comise de minori, denotă sporirea ponderii infracțiunilor însoțite de violență, relevă o tendință de creștere a gradului de organizare a grupurilor infracționale ale minorilor, reflectă schimbări în motivația comportamentului lor infracțional.

În același timp, cel mai important lucru care plasează infracționalitatea minorilor în rândul problemelor actuale este caracterul său social și consecințele acesteia: infracționalitatea corupe moral și degradează social tineretul, care este un subiect activ în manifestări de nesupunere legii, ceea ce contribuie la creșterea criminalității în rândul minorilor, acestea fiind probleme de mare importanță, reprezentând o amenințare la adresa securității naționale, a prosperității economice și a dezvoltării spirituale. În acest context, eforturile privind adecvarea politicii penale și a legislației penale a Republicii Moldova la realitățile criminologice contemporane devin deosebit de importante.

Actualul CP al RM, în temei, este în concordanță cu principalele standarde internaționale în ceea ce privește tratamentul infracționalității minorilor, dar rămâne loc pentru îmbunătățiri referitoare la responsabilitatea penală și pedeapsa pentru infractorii minori. În condițiile creșterii efective a principalilor indicatori ai criminalității minorilor și ale înrăutățirii structurii acesteia, în condițiile insatisfacției societății de rezultatele funcționării sistemului de justiție penală, dat fiind că statul a adoptat un curs de umanizare și de liberalizare a tuturor domeniilor relațiilor sociale, problemele de

³⁰ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. [online]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78, art. 140. [citat: 01.11.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

fundamentare teoretică a conceptului și a principalelor direcții ale politicii penale în ceea ce privește minorii devin deosebit de actuale și semnificative social.

În prezent, se atestă mai multe aspecte care sunt insuficient studiate, existând o lacună semnificativă în cercetarea juridică orientată spre înțelegerea teoretică a problemelor conceptuale și aplicative ale dezvoltării și implementării politicii penale în ceea ce privește infractorii minori, rolul răspunderii în mecanismul de implementare a politicii penale, scopurile și formele sale de implementare.

Secolul XX a dat o conotație imperativă procesului de reformare a justiției penale pe direcția implementării măsurilor alternative în majoritatea statelor lumii și, nemijlocit, în țările membre ale Consiliului Europei. Acest fapt se datorează în mare parte reglementărilor internaționale. În 1981, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a recomandat țărilor membre „să înlocuiască pedepsele privative de libertate cu alte măsuri, care ar fi mai eficiente”, iar adoptarea Regulilor de la Beijing³¹ a reprezentat prima tentativă internațională de a reglementa un subsistem penal centrat pe particularitățile psiho-sociale ale minorului delincvent, pe nevoile sale de socializare și reinserție comunitară, pornind de la ideea fundamentală potrivit căreia comportamentul infracțional al copiilor și tinerilor reprezintă mai degrabă un accident, care trebuie înțeles și tratat pe fondul particularităților procesului de maturizare. În consecință, formele de intervenție și remediile reglementate trebuie să aibă un caracter preponderent socio-educational și să fie administrate în mediul comunitar.

Începând cu adoptarea CP RM, din anul 2002 până în prezent, legislația penală a suferit un șir de modificări semnificative, în special în scopul eficientizării modului de aplicare a pedepsei minorilor, a tragerii lor la răspundere penală.

Pe parcursul timpului, minorii au fost și sunt tratați în mod diferit de adulți în cauzele penale, ceea ce le creează în situația lor anumite garanții, beneficii și particularități în atragerea la răspundere penală.

Problema statutului juridic al minorilor, în special aspecte ce vizează atragerea la răspundere penală, ar trebui să fie o preocupare fundamentală și principială a dreptului penal, abordând probleme complexe legate de temeiul răspunderii penale, de limitele semnelor constitutive esențiale ale infracțiunii (în special vârsta infractorului), de modalitățile de individualizare a răspunderii penale, de scopul și sistemul de pedepse penale, de diferențierea pedepsei penale în funcție de diferite criterii și prin utilizarea diferitor mijloace juridice.

³¹ Regulile minime standard din 1985 ale Națiunilor Unite pentru administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing).[online]. În: *ONU – Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985* [citat: 01.11.2022]. Disponibil: <https://wikicro.icu/wiki/Standard>

În acest sens, examinarea multiaspectuală a statutului juridic al minorului ca subiect al infracțiunii în contextul politicii penale a statului reprezintă o exigență imperativă, mai cu seamă în contextul promovării de către statele europene a regimului liberal de sancționare a minorilor și a abandonării treptate și definitive a sistemului represiv de sancționare.

Deși există lucrări care abordează minorul ca subiect al infracțiunii, abordările realizate nu au epuizat toate aspectele problemei vizate, astfel că prezentul studiu vine să completeze cercetările efectuate în domeniu prin analiza statutului juridic al minorului în legea penală a RM, a politicii penale în raport cu minorul.

Scopul lucrării constă în fundamentarea teoretică a principalelor prevederi ale strategiei de politică penală a statului referitoare la combaterea infracțiunilor săvârșite de persoanele sub vârsta majoratului și propunerea unui concept privind implementarea răspunderii penale a infractorilor minori, care să asigure o combinație echitabilă între protecția maximă a drepturilor și intereselor legitime ale acestora și necesitățile de protecție a intereselor societății/individuale și ale statului față de infracțiunile penale.

Obiectivele cercetării vizează: cercetarea multiaspectuală a cercetărilor naționale remarcante în materia legată de minor ca subiect al infracțiunii în contextul politicii penale, elaborate de autori autohtoni, precum și de cei din alte state; identificarea caracteristicilor generale ale minorului – subiect al infracțiunii în raporturile juridico-penale; studierea condițiilor care implică răspunderea penală a minorului; analiza particularităților de aplicare a pedepsei penale față de minori; identificarea temeiurilor și condițiilor în care sunt aplicabile măsurile de constrângere cu caracter educativ; analiza sistemului de pedepse aplicate minorilor conform CP RM; analiza instituției liberării de răspundere penală a minorilor conform CP RM; relevarea scopului și a sistemului de principii ale politicii penale în raport cu infractorii minori; elaborarea propunerilor *de lege ferenda* privind îmbunătățirea cadrului legal de reglementare în materia răspunderii penale a minorului.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de cercetare rezidă în cercetarea complexă a făptuitorului minor, în calitate de subiect al răspunderii penale, fapt care a condus la clarificarea marjei de admisibilitate a modelului represiv de sancționare al acestuia conform Codului Penal al Republicii Moldova, în scopul optimizării aplicării legii penale, formularea și argumentarea propunerilor *de lege ferenda*.

Ipoteza de cercetare. Cercetarea pornește de la ipoteza că minorii care au comis infracțiuni trebuie să beneficieze de un tratament diferențiat de tragere la răspundere penală. Astfel, minorii

urmează să fie tratați într-un mod aparte, în special prin acordarea unei atenții sporite prevenirii comportamentului infracțional și prin oferirea unui suport în procesul de reintegrare socială.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Pentru a stabili baza științifico-teoretică a prezentului studiu, în cercetarea efectuată am aplicat metoda dialectico-științifică generală manifestată prin analiza și discutarea argumentelor contradictorii, în scopul descoperirii adevărului; metode de cercetare științifică specifice, cum ar fi analiza, sinteza, inducția, deducția, precum și metode particulare, ca metoda istorică, comparativ-juridică, logico-juridică și statistică. La elaborarea tezei de doctorat s-a făcut uz de analiza documentelor care a implicat examinarea și interpretarea sentințelor și a deciziilor instanțelor de judecată și a altor materiale, cum ar fi rapoartele pentru a extrage informații relevante pentru tema de cercetare.

Aceste metode au fost aplicate în cercetarea efectuată, pentru a obține date și informații relevante, în vederea elaborării unor concluzii și recomandări practice. Teza sintetizează și studiază cronologic experiența istorică de reglementare a relațiilor juridico-penale cu participarea minorilor, dezvoltă și fundamentează conceptul științific al politicii juridico-penale moderne în raport cu infractorii minori.

Concluziile generale și recomandările formulate în cadrul tezei de doctorat reflectă rezultatele cercetărilor științifice realizate și ale studiilor de caz.

Baza teoretică a tezei este asigurată preponderent de prevederile din domeniul dreptului constituțional, ale dreptului procesual penal, ale dreptului penal și ale dreptului execuțional.

În conținutul lucrării și-au găsit expresie standardele juridice internaționale, reglementate, în special, de: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția cu privire la drepturile copilului, Ansamblul regulilor minime ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori, CoEDO, jurisprudența CtEDO, normele din Constituție, jurisprudența națională, legile Republicii Moldova, precum și de Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova.

În procesul de elaborare a tezei de doctorat s-a realizat o analiză a normelor din legea penală și execuțională – atât națională, cât și a altor țări, precum România, Federația Rusă, Franța, Italia.

Baza empirică a tezei de doctorat o constituie jurisprudența relevantă a CtEDO și a instanțelor naționale, în special prin analiza a peste 90 de cauze penale, fapt ce a condus la obținerea de date empirice relevante pentru prezenta lucrare.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 7 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 360 de titluri, 203 pagini de text de bază, declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: minor, minoritate, adolescență, vârstă, raport juridico-penal, răspundere penală, măsură educativă, pedeapsă penală, delincent.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate, sunt formulate scopul și obiectivele tezei, sunt concretizate noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, fiind punctat sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, intitulat *Analiza situației în domeniul cercetărilor științifice privind minorul în calitate de subiect al infracțiunii în contextul politicii penale a statului*, trece în revistă și analizează materialele științifice elaborate în domeniul vizat, având ca obiect de cercetare minorul ca subiect al infracțiunii în contextul politicii penale a statului.

Opiniile de valoare științifică, expuse în materialele științifice consultate, au adus contribuții semnificative la dezvoltarea politicii penale și la implementarea unor mecanisme și strategii pentru prevenirea, asigurarea protecției și a reabilitării minorilor infractori. Până în prezent însă, există o preocupare continuă în ceea ce privește dezvoltarea unor abordări mai eficiente și mai adecvate, care ar trata problema minorilor ce comit infracțiuni cu accent pe prevenție, intervenție timpurie și reabilitare. De asemenea, se constată o tendință globală de a trata problema minorilor infractori dintr-o perspectivă mai umană, centrată pe protecția drepturilor lor, precum și pe promovarea unor soluții alternative pedepsei penale, cum ar fi programele de reabilitare și de reintegrare socială.

Aspectele menționate sunt reflectate în mai multe lucrări științifice, semnate atât de autori din Republica Moldova, cât și din alte state, precum: M. Grama, D. Gurev, M. Botnarenco, X. Ulianovschi, A. Mariș, V. Stati, M. Bârgău, V. Rusu, S. Botnaru, N. Vladiuc, I. Ciobanu, I. Dolea, V. Rotaru, Gh. Gladchi, V. Grosu, M. Strulea, Gh. Avornic, V. Florea, O. Rotari, V. Dongoroz, O. Popa, M. Basarab, A. Boroi, G. Ș. Ungureanu, O. Brezeanu, I. Pitulescu, E. Buguța, A.I. Stoian, E. Boțian,

M. A. Hotca, Gh. Alecu, R. Stănoiu, C. Butiuc, D. Ciuncan, Gh. Nistoreanu, N. S. Leikina, M. Kocenov, D. Ziadova, N. Țurcanu, C. Aitbaev, V. Galkin, V. Tkacev, A. Avacova, N. Kosevici, N. Saleva, A. Astemirov, P. S. Dagele, V. Kudreavțev, N. Kuznețova, L. Walgrave ș.a.

Opiniile valoroase ale autorilor, expuse în literatura de specialitate națională și din alte state, au la bază legislația penală existentă, abordând, inclusiv, posibilitatea modificării legislației în ceea ce privește răspunderea penală a minorilor.

Din sursele științifice consultate rezultă că fiecare etapă a vârstei are particularități specifice, care contribuie la formarea personalității și a stării psihofizice individuale. Totuși, se consideră că este dificil a determina limita de vârstă până la care trebuie extinsă perioada copilăriei sau că etapa copilăriei nu este influențată doar de particularitățile psiho-fiziologice, ci și de aspecte sociale și de politică criminală.

În acest context, se descriu trei paradigme ale justiției penale: paradigma pedepselor, paradigma individualizării tratamentului și paradigma justiției restaurative.

Capitolul 2, cu genericul *Statutul juridic al minorului în legea penală a Republicii Moldova*, abordează aspectele fundamentale legate de politica penală în ceea ce privește delincvența minorilor și reglementarea răspunderii penale a acestora, urmărind, totodată, evoluția și tendințele din diverse state ale lumii și, în special, din Republica Moldova. În acest sens, se face o distincție clară între perioadele de dezvoltare a individului, și anume copilăria, adolescența, maturitatea și bătrânețea, precum și între etapele neimputabilității penale și a imputabilității penale, în funcție de vârsta minorului și gradul său de dezvoltare psihologică.

De-a lungul timpului, reglementarea răspunderii penale a minorilor a fost un subiect dezbătut și analizat în cadrul politicii penale a diferitor state, inclusiv a Republicii Moldova.

Teoria dreptului penal cu privire la răspunderea penală demonstrează că răspunderea penală aplicată minorilor poate varia de la un stat la altul, inclusiv formele de răspundere penală adoptate.

Susținem că atât legislația penală a Republicii Moldova, cât și cea a altor state, a luat în considerație vârsta în calitate de semn al subiectului pasiv al infracțiunii, precum și vârsta persoanei în calitate de subiect activ al infracțiunii sub mai multe aspecte:

- a) al limitelor generale sau speciale ale răspunderii penale;
- b) al limitelor pedepselor aplicabile minorilor;
- c) al mijloacelor juridice de diferențiere și individualizare a pedepsei penale;
- d) al cerințelor de executare a pedepsei penale.

Aceasta înseamnă că este esențial ca să se examineze în continuare posibilitățile de sancționare a minorilor în conformitate cu legislația penală a Republicii Moldova și să se abordeze aspectele controversate și contradictorii care nu au fost încă soluționate de către legiuitor și care necesită reglementare. În acest sens, este necesară o analiză detaliată a prevederilor legale referitoare la răspunderea penală a minorilor și a consecințelor acestei răspunderi, pentru a se asigura că aplicarea lor este justă.

Mai mult, în Republica Moldova minoritatea nu este percepută în mod distinct decât sub aspectul unor excepții de la regulile răspunderii penale a subiectului activ major. Acest fapt rezultă și din precizarea teoretică privind atribuirea minorului la categoria unui subiect activ general al infracțiunii, inclusiv în cazul vârstei acestuia de la 16 ani, după caz, de la 14 ani.

Este incontestabil că sistemul de pedepse penale aplicabile minorilor trebuie să fie în concordanță cu limitările răspunderii penale a minorilor stabilite de lege. Acest sistem poate include atât sancțiuni relativ determinate (cum ar fi pedeapsa închisorii), cât și sancțiuni alternative (cum ar fi muncă în folosul comunității). În conformitate cu art. 70 alin. (3) CP al RM, se aplică excepția pentru minori și în cazul sancțiunilor relativ determinate, și în cazul celor alternative. Este important ca aceste sancțiuni să fie proporționale cu infracțiunea comisă de minor și să țină cont de vârsta, maturitatea și circumstanțele individuale ale acestuia. De asemenea, trebuie să fie luate în considerare scopurile răspunderii penale a minorilor, care includ reabilitarea și reintegrarea acestora în societate.

În cazul formelor atipice de infracțiuni, cum ar fi pregătirea sau tentativa de infracțiune, legiuitorul din Republica Moldova prevede posibilitatea reducerii maximumului pedepsei penale în cazul în care activitatea infracțională este considerată atipică. Cu toate acestea, legile nu au în vedere posibilitatea comiterii unei astfel de infracțiuni de către un minor și, mai mult, în cazul comiterii unei pregătiri sau tentative a unei infracțiuni, regulile de micșorare a pedepsei penale pentru minori nu-și găsesc reglementare în CP RM, având drept consecință aplicarea regulilor generale pentru comiterea infracțiunii neconsumate.

Sunt analizate situațiile normative referitoare la răspunderea penală a minorilor și aplicarea pedepsei penale potrivit legislației naționale. Totodată, sunt supuse examinării diverse paradigme ale justiției penale în ceea ce privește minorii infractori, tipurile de pedepse penale aplicate acestora, individualizarea la aplicarea pedepsei penale, aplicarea circumstanțelor atenuante, a circumstanțelor excepționale, perioadele de imputabilitate și neimputabilitate penală, în funcție de vârsta și dezvoltarea psihologică a minorului.

Conform CP al RM, minorii pot fi trași la răspundere penală de la vârsta de 16 ani, iar minorii cu vârste cuprinse între 14 și 16 ani pot fi trași la răspundere penală doar pentru anumite categorii de infracțiuni, reglementate expres de legiuitor, și doar cu respectarea condițiilor legale și a unor proceduri speciale.

Astfel, răspunderea penală aplicată minorilor este reglementată de CP, din care rezultă trei etape distincte ale minorității, și anume: neimputabilitatea penală (până la vârsta de 14 ani), imputabilitatea relativă (între 14 și 16 ani) și imputabilitatea absolută (peste 16 ani).

Prin Ansamblul regulilor minime ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) s-a stabilit că „sistemele juridice trebuie să fixeze o limită a răspunderii penale corespunzătoare cu gradul de dezvoltare emoțională, psihică, intelectuală a minorilor. În interpretarea oficială a acestor dispoziții, s-a admis că este dificil de stabilit o vârstă minimă universală, avându-se în vedere diferențele existente la nivel de istorie și cultură, și s-a atenționat că o limită prea scăzută va produce efecte negative directe asupra noțiunii de *responsabilitate*”³².

Subscent, în conformitate cu prevederile Convenției cu privire la drepturile copilului, statele semnatare și-au asumat angajamentul de a stabili un prag minim al vârstei, sub care persoanele minore care comit infracțiuni prevăzute de legea penală nu pot fi trase la răspundere penală.

S-a constatat că limita minimă a răspunderii penale diferă de la un stat la altul, astfel: în Austria – 14 ani, Belgia – 18 ani, Bulgaria – 14 ani, Cipru - 14 ani, Republica Cehă – 15 ani, Danemarca – 15 ani, Belarus – 14/16 ani, Anglia/Ținutul Wales – 10/12/15 ani, Estonia – 14 ani, Elveția – 10/15 ani, Finlanda – 15 ani, Franța – 13 ani, Germania – 14 ani, Grecia – 15 ani, Italia – 14 ani, Republica Kosovo – 14 ani, Letonia – 14 ani, Lituania – 14/16 ani, Suedia - 15 ani, Turcia – 12 ani, Ungaria – 14 ani, Ucraina 14/16 ani. Similar, în mod comparativ, relatăm care este limita superioară a răspunderii penale în alte state, astfel: în Austria – 18/21 ani, Belgia – 16/18 ani, Bulgaria – 18 ani, Cipru – 16/18/21 ani, Republica Cehă – 18 ani, Danemarca – 15/18/21 ani, Belarus – 14/16 ani, Anglia/Ținutul Wales – 18 ani, Estonia – 18 ani, Elveția – 18 ani, Finlanda – 15/18 ani, Franța – 18 ani, Germania – 18/21 ani, Grecia – 18/21 ani, Italia – 18/21 ani, Republica Kosovo – 18/21 ani, Letonia – 18 ani, Lituania – 18/21 ani, Suedia – 15/18/21 ani, Turcia – 15/18 ani, Ungaria – 18 ani, Ucraina 18 ani³³.

În ceea ce privește paradigmele justiției penale, există diferite abordări și strategii de tratament al minorilor infractori, inclusiv pedepsele, individualizarea tratamentului și justiția restaurativă. În Republica Moldova se acordă o atenție deosebită individualizării tratamentului pentru minorii

³² PUȘCAȘU, A.-L. *Sancțiunile aplicabile infractorilor minori*. București: Universul Juridic, 2019, 160 p. ISBN 978-606-39-0452-3, pag. 43.

³³ PUȘCAȘU, A.-L. *Sancțiunile aplicabile infractorilor minori*. Op.cit., pag. 43-44.

infractori prin dezvoltarea unor programe de reabilitare și reintegrare socială, care să permită acestora să-și îmbunătățească comportamentul și să se integreze în societate.

De asemenea, se evidențiază o tendință globală de a aborda problema minorilor infractori dintr-o perspectivă mai umană și centrată pe protecția drepturilor lor, precum și pe promovarea soluțiilor alternative la pedeapsa penală, prin programe de reabilitare și de reintegrare socială. În acest sens, Republica Moldova a dezvoltat o serie de politici și programe de prevenire a infracționalității juvenile și de protecție a minorilor infractori.

Prin aplicarea unor tipologii generale ale personalității infractorilor, au fost identificate patru tipuri principale de minori, care comit infracțiuni:

- 1) în urma unor împrejurări nefericite, a ușurinței sau nepregătirii pentru a face față situației sau a orientării generale pozitive a personalității;
- 2) în urma instabilității orientării generale a personalității, care îi face să cadă în situația respectivă;
- 3) în urma unei orientări negative preponderente a personalității, care nu a atins încă un nivel de preferință stabilă pentru comportamentul infracțional față de alte opțiuni;
- 4) în urma unei orientări active antisociale dominante și stabile a personalității, care, în esență, determină întregul comportament al adolescentului.

Umanizarea legislației penale, precum și a justiției penale, promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului se numără printre prioritățile-cheie ale reformelor din sectorul justiției din Republica Moldova.

În general, politica social-globală trebuie să vizeze favorizarea protecției sociale a minorilor, pentru a se evita intervenirea sistemului justiției, precum și a cauzării oricărui prejudiciu, ca urmare a unei asemenea interveniri. Aceste măsuri de ocrotire a minorilor, înainte de a adopta un comportament infracțional, sunt indispensabile, dacă se dorește evitarea atragerii la răspundere penală și a aplicării pedepsei.

Este necesar, în acest sens, de încurajat o politică socială constructivă în favoarea minorilor, pentru prevenirea infracțiunilor și pentru lupta împotriva infracționalității comise de minori, iar, dacă totuși se constată necesitatea atragerii la răspundere și aplicării pedepsei față de persoanele minore, trebuie să se aibă în vedere, în primul rând, că minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea constituie o circumstanță excepțională, aceasta implicând o procedură specială, fiind necesar a acorda o atenție deosebită individualizării răspunderii și pedepsei penale.

La nivel național, s-a constatat faptul că persoanele minore care au comis infracțiuni pot fi liberate de răspundere penală, precum și pot fi liberate de pedeapsă penală, în condițiile prevederilor stabilite de legiuitor în CP RM. O delimitare este că liberarea de răspundere penală se aplică în cazul comiterii pentru prima oară de către minor a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, iar liberarea de pedeapsă penală se aplică în cazul comiterii pentru prima oară de către minor a unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave.

Evidențiem că, liberarea de pedeapsă penală, conform art. 93 CP RM, poate fi aplicată minorilor condamnați pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave, pe când liberarea de răspundere penală, în cazul minorilor, se aplică doar pentru comiterea – pentru prima dată – a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave.

Din aceste rațiuni, considerăm necesar a fi modificat și art. 54 alin. (1) CP RM, după cum urmează: *„Persoana în vârstă de până la 18 ani, care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară, mai puțin gravă și gravă, poate fi liberată de răspundere penală, în conformitate cu prevederile procedurii penale, dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă, fără a fi supusă răspunderii penale”*.

De remarcat că atât liberarea de răspundere penală, cât și de pedeapsă penală se va realiza cu aplicarea minorului a măsurilor de constrângere cu caracter educativ, enumerate în art 104 CP RM, care se aplică până la atingerea de către acesta a vârstei de 18 ani și care sunt exhaustiv reglementate de legiuitor.

Totodată, legiuitorul a prevăzut situațiile în care are loc eschivarea minorului de la măsurile de constrângere cu caracter educativ aplicate, respectiv, drept urmare va fi anularea măsurilor aplicate și trimiterea cauzei în instanța de judecată, iar în cazul în care măsurile respective au fost stabilite de către instanța de judecată, aceasta le anulează și dispune trimiterea cauzei penale la procuror sau, după caz, stabilește o pedeapsă prevăzută de lege pentru fapta săvârșită.

În același timp, s-a constatat că legiuitorul nu a prevăzut anumite aspecte privind comiterea infracțiunilor neconsumate (pregătire, tentativă). Astfel, considerăm că este oportună completarea art. 54 cu alin. (3) CP RM având următorul conținut: *„Prevederile alin. (1) se aplică și în cazul pregătirii, sau tentativei de comitere de către minor a unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave, grave”*.

Din aceleași raționamente, este oportună și completarea art. 93 CP cu alin. (2), potrivit căruia: *„Prevederile alin. (1) se aplică și în cazul minorilor condamnați de pregătirea tentativei de săvârșire a unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave, grave.”*

Totodată, s-a constatat că, potrivit Legii cu privire la măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant, „copiilor care au săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, dar care nu sunt pasibili de răspundere penală, li se pot aplica măsuri, și anume: supravegherea specializată; plasamentul în serviciul de tutelă/curatelă sau în serviciul de tip familial; plasamentul în serviciul de tip rezidențial; plasamentul în serviciul de tip rezidențial cu specializare înaltă”³⁴.

În aceeași ordine de idei, s-au identificat mai multe particularități specifice de aplicare a răspunderii penale și a pedepsei penale. Astfel, minorului nu i se poate aplica pedeapsa cu detențiunea pe viață, legiuitorul reglementând expres acest aspect.

Subsecvent, la stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate. Iar la stabilirea pedepsei definitive, atunci când există concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 12 ani și 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentințe – 15 ani pentru minori.

Mai mult ca atât, legiuitorul consideră că minoratul persoanei care a comis o infracțiune constituie o circumstanță excepțională, care oferă dreptul instanței de judecată de a aplica o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de Partea specială a CP pentru infracțiunea comisă.

Astfel, promovarea unor anumite diferențieri în aplicarea pedepsei penale minorilor rezultă, în special, din faptul că minorii, fiind abia la etapele inițiale ale dezvoltării personalității lor, au nevoie de o atenție și de o asistență deosebită, pentru a se dezvolta psihic și intelectual și pentru a se integra mai bine în societate, precum și necesită să fie protejați de lege prin asigurarea condițiilor care garantează liniștea, libertatea, demnitatea și siguranța lor. Atunci când un minor intră în conflict cu legea penală, este necesar ca sistemul de justiție și practicile naționale să fie aplicate ținându-se seama de principiile unanim recunoscute și normele de drept internațional pertinente.

Generalizând cercetările efectuate, formulăm următoarele concluzii care, în viziunea noastră, ar putea avea importanță teoretică și practică pentru perfecționarea reglementărilor legale ale problemelor investigate. Considerăm că formele tradiționale de protecție a societății contra infracționalității minorilor nu mai corespund cerințelor actuale și nu fac decât să consolideze ideea referitoare la lipsa de eficiență și umanitate a justiției.

În lucrare au fost expuse concepte ale doctrinarilor străini vizând problema cercetată. În afară de faptul că acestea conțin termenul *alternativă*, ele toate desemnează o activitate de realizare a

³⁴ Lege nr. 299 din 30-11-2018 privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant. [online]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1-5, art. 24, din 04.01.2019. [citat: 24.02.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110737&lang=ro

justiției penale, care să nu fie legată de condamnarea infractorilor la pedepse privative de libertate. Deși în doctrina autohtonă de specialitate se utilizează, cel mai adesea, termenul *alternativele detențiunii* sau *alternativele privațiunii de libertate*, considerăm că, pentru determinarea unei instituții de drept penal, mai precis și mai adecvat ar fi termenul de *măsuri alternative*, în condițiile în care nu orice alternativă tinde să substituie o pedeapsă privativă de libertate. Un lucru este sigur: alternativele au un conținut multiaspectual și divers, la care pot fi atribuite mai multe fenomene și instituții juridico-penale.

În același timp, s-a concluzionat că menirea alternativelor este de a releva o nouă abordare a fenomenului infracțional, axată pe păstrarea și fortificarea relațiilor sociale ale infractorului, responsabilizarea, reabilitarea și reinserția sa comunitară, în condițiile unui echilibru perfect dintre pericolul social al faptei comise și constrângerea statală aplicată.

Instituția măsurilor alternative nu este o creație a legiuitorului și doctrinarilor naționali, aceasta găsiindu-și oglindire și în analiză detaliată efectuată în actele internaționale, ce atenționează atât organele abilitate, cât și societatea, asupra exigenței cu care trebuie tratată problematica raportului *infracțiune – infractor minor*, în contextul necesității de educare a delicvenților în spiritul valorilor prosoziale și convingerii profunde că interesul copilului are o importanță primordială, indiferent de situație.

Analizând măsurile alternative aflate în curs de implementare în Republica Moldova, am ajuns la concluzia că, deși serviciul de probațiune a fost creat relativ recent la noi în țară, perspectivele sale evolutive sunt limitate, în special față de minori. Probațiunea intervine ca o revalorizare a pedepsei, o nouă abordare a penalizării statale, axată pe intervențiile asistențiale de reabilitare și resocializare a minorului delinvent. Ea trebuie să fie o punte de legătură între sistemul de justiție, comunitate și infractor, ceea ce nu va fi posibil în lipsa unei lucrări eficiente cu structurile locale și resursele comunitare.

Un aspect important este aplicarea pedepsei sub forma de muncă neremunerată în folosul comunității. În urma analizei practicii judiciare a Republicii Moldova, am concluzionat că munca neremunerată în folosul comunității tinde să devină și la noi cea mai importantă alternativă privațiunii de libertate, context în care privațiunea de libertate urmează a fi aplicată ca excepție.

Astfel, munca neremunerată nu se aplică persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani. Având în vedere că munca neremunerată în folosul comunității se organizează în conformitate cu prevederile legislației protecției muncii, menționăm că persoana fizică poate încheia un contract individual de muncă, la împlinirea vârstei de 15 ani, cu acordul scris al părinților sau al reprezentanților legali, dacă,

în consecință, nu-i vor fi periclitate sănătatea, dezvoltarea, instruirea și pregătirea profesională. În acest context, ar fi oportună completarea art. 67 cu alin. (4¹) CP RM având următorul conținut: „*Pe cale de excepție, munca neremunerată poate fi aplicată minorilor care au împlinit vârsta de 15 ani, cu acordul scris al părinților sau al reprezentanților legali, dacă, în consecință, nu-i vor fi periclitate sănătatea, dezvoltarea, instruirea și pregătirea profesională*”.

Subsecvent, în baza unui studiu comparativ realizat la nivelul statelor lumii referitor la programele de justiție restaurativă, s-a mai constatat că medierea reprezintă o alternativă viabilă a procesului penal tradițional și o promițătoare perspectivă de reformare a justiției penale în privința delincvențelor minori. În viziunea noastră, politica statului în domeniul luptei cu criminalitatea infractorilor minori s-a schimbat, devenind una favorabilă recurgerii la măsurile alternative. Pentru realizarea corespunzătoare a tuturor noutăților legislative, este nevoie de o propagare și popularizare adecvată – atât în rândul utilizatorilor cadrului normativ (procurori, judecători, avocați), cât și în cel al destinatarilor (membrii societății) – a conținutului și efectelor acestora.

Capitolul 3, intitulat ***Politica penală în raport cu minorul – subiect al infracțiunii***, conține o analiză a politicii penale naționale, potrivit căreia politica penală în raport cu minorul care a comis infracțiuni poate fi abordată din două perspective principale: modelul represiv și modelul liberal.

Astfel, modelul represiv presupune aplicarea unor pedepse mai aspre, mai ales în cazul comiterii de către minor a unei infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave, fără a se ține cont de particularitățile individuale ale minorului și ale circumstanțelor în care a fost comisă infracțiunea. Acest model este inspirat din viziunea de drept penal a secolului XIX, care pune accentul pe pedepsirea vinovaților și pe scopul intimidării prin aplicarea pedepsei penale.

Pe de altă parte, modelul liberal pledează pentru individualizarea pedepselor și pentru luarea în considerare a circumstanțelor atenuante, printre care vârsta minorului, circumstanțele infracțiunii comise, gradul de vinovăție și posibilitatea de reintegrare socială. Acest model este inspirat din viziunea modernă de drept penal, care pune accentul pe protecția drepturilor omului și pe scopul social al pedepsei.

În ceea ce privește politica penală în raport cu minorul delincvent, literatura de specialitate identifică trei paradigme ale justiției penale: pedepse, individualizarea tratamentului și justiția restaurativă.

Paradigma pedepselor pune accentul pe aplicarea unor pedepse corespunzătoare gravității infracțiunii comise, indiferent de vârsta sau circumstanțele individuale ale minorului, care este caracteristică modelului represiv de reacție la infracțiune.

Paradigma individualizării tratamentului presupune evaluarea individuală a cazurilor și aplicarea unor măsuri de intervenție adaptate nevoilor și particularităților fiecărui minor în parte, care este caracteristică modelului liberal de reacție la infracțiune.

Paradigma justiției restaurative pledează pentru implicarea minorului în procesul de reparare a prejudiciului cauzat și pentru împăcarea cu victima sau cu comunitatea afectată prin infracțiunea comisă de către minor. Această paradigmă este inspirată din tradițiile medievale ale justiției reparatorii și este tot mai des utilizată în țările dezvoltate ca alternativă la pedepsele tradiționale.

Așadar, alegerea paradigmatelor și a modalităților de intervenție în cazurile de infracțiuni comise de minori urmează să fie fundamentată pe evaluarea individuală a cazurilor și pe luarea în considerare a particularităților psihologice.

Politica penală aplicată până în prezent nu a demonstrat că sporirea represiunii penale este în măsură să aducă rezultatele preconizate sau necesare societății. Din acest motiv, legea penală, precum și experții și practicienii din domeniu, sunt într-o continuă căutare a metodelor mai eficiente pentru îmbunătățirea calității politicii penale în domeniul minorilor, promovate de către stat. În acest context, remarcăm că cercetarea alternativelor de pedepse la privarea de libertate a minorilor reprezintă un aspect important, ce necesită a fi explorat corespunzător.

Mai mult, politica penală referitoare la minori este strâns legată de protecția drepturilor copilului și de necesitatea menținerii ordinii și siguranței publice, dar și de prevenirea și combaterea infracționalității comise de minori. În general, politica penală în raport cu minorul se concentrează pe două aspecte principale: *prevenția și reabilitarea*.

Principiile de bază ale politicii penale în privința infractorilor minori includ: *legalitatea*, ceea ce înseamnă respectarea legii și a drepturilor minorilor; *umanitatea*, care implică tratamentul uman și decent al minorilor infractori; *eficacitatea*, care se referă la coerența și eficiența politicilor penale în prevenirea și combaterea infracțiunilor; *științificitatea*, care implică necesitatea expertizei științifice și tehnice pentru toate măsurile dezvoltate; *contextualitatea social-economică*, care presupune adaptarea măsurilor dezvoltate la condițiile economice, sociale, juridice, morale și alte condiții de viață ale societății.

Principiile specifice, care determină conținutul politicii penale în privința infractorilor minori includ:

- 1) prioritatea intereselor minorului în soluționarea tuturor problemelor legate de prevenirea infracționalității;

- 2) renunțarea la dominația practicii de control și a accentuării funcției de protecție a întregului sistem de prevenire a infracționalității a minorilor;
- 3) complexitatea care implică desfășurarea prevenirii comportamentului infracțional și antisocial al minorilor împreună (în paralel) cu prevenirea infracțiunilor împotriva lor;
- 4) prioritatea măsurilor preventive și educative în fața celor represive;
- 5) sprijinirea familiei și colaborarea cu aceasta;
- 6) abordarea individuală a reeducării minorilor, cu respectarea confidențialității informațiilor obținute;
- 7) consecvență și continuitate în procesul de prevenire și reeducare: socializare, integrare socială, corecție, reabilitare socială și reintegrare;
- 8) completarea infrastructurii regionale a spațiului de reabilitare, prevenire și executare a pedepselor penale în privința minorilor;

Pornind de la aceste principii, statul trebuie să identifice direcțiile și să stabilească măsurile concrete pentru combaterea infracționalității, în special a comiterii faptelor infracționale de către minori. În acest context, este importantă necesitatea de a dezvolta o concepție integrată de prevenire a infracțiunilor comise de minori, precum și de a optimiza legislația și practica judiciară în această privință.

Politica penală în ceea ce privește minorii infractori ar trebui să se concentreze pe principiul fundamental al protecției și respectării drepturilor copilului pe toată durata procesului penal. Aceasta înseamnă că trebuie să se acorde o atenție deosebită asigurării unui tratament nediscriminatoriu și echitabil pentru toți minorii, indiferent de rasă, sex, religie sau alte caracteristici.

Pentru a preveni infracțiunile comise de minori, politica penală ar trebui să se axeze pe măsuri educative și preventive, în locul pedepselor penale. Este esențial să se pună în aplicare programe de reeducare și reintegrare socială care să fie adaptate la nevoile și problemele specifice ale fiecărui tânăr infractor.

Prin abordarea multidisciplinară și individualizată, se poate ajuta la prevenirea recidivei și la crearea unei societăți mai sigure și mai sănătoase.

În ansamblu, politica penală pentru minori trebuie să vizeze protecția și reabilitarea acestora, în timp ce se ține cont de nevoile lor individuale și se promovează un tratament corect și nediscriminatoriu. Prin implementarea unor astfel de politici, putem contribui la construirea unei societăți în care fiecare minor are șansa de a se îmbunătăți și de a deveni un membru responsabil și productiv al comunității.

Politica penală pentru minori se concentrează pe protecția și drepturile copiilor, având ca scop principal *prevenirea și rehabilitarea*. Prin adoptarea unei abordări bazate pe protecția drepturilor copilului, prevenirea și justiția restaurativă, se poate construi un sistem juridic mai echitabil și mai eficient în tratarea infracțiunilor comise de minori.

De asemenea, această abordare poate îmbunătăți relațiile dintre minori și comunitate. Prin încurajarea minorilor să înțeleagă impactul acțiunilor lor asupra victimelor și a comunității, se poate promova empatia și înțelegerea reciprocă. Acest lucru creează un climat de cooperare și sprijin în comunitate, reducând, astfel, riscul comportamentului delictual viitor. Nu doar minorii beneficiază de o justiție restaurativă, ci și victimele infracțiunilor. Prin implicarea minorilor în procesul de reparare a prejudiciului, se oferă victimelor oportunitatea de a-și exprima suferința și de a-și găsi alinarea în urma infracțiunii. Această abordare promovează rezultate mai satisfăcătoare pentru victime, contribuind la procesul lor de vindecare și recuperare.

În concluzie, politica penală pentru minori, bazată pe principiul protecției și drepturilor copilului, pe prevenire și justiție restaurativă, are un rol esențial în reducerea comportamentului delictual viitor al minorilor și în îmbunătățirea relațiilor dintre aceștia și comunitate. Prin promovarea responsabilității personale și a înțelegerii consecințelor acțiunilor, se poate crea un mediu mai sigur și mai solidar. De asemenea, această abordare aduce beneficii victimelor, oferindu-le o oportunitate de împăcare și de reconstrucție a vieții lor.

Un alt aspect important constatat este că minorii pot fi liberați de răspundere, în cazul comiterii pentru prima dată a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, cu condiția că se va constata că corectarea minorului este posibilă, fără a fi supusă răspunderii penale.

Mai mult, minorilor liberați de răspundere penală în conformitate cu prevederile art. 54 CP RM li se vor aplica măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute exhaustiv de art. 104 CP RM, care se aplică până la împlinirea vârstei de 18 ani.

Consecințele eschivării sistematice de la executarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ se manifestă prin faptul că, la propunerea organului de stat specializat, procurorul anulează măsurile aplicate și trimite cauza în instanța de judecată, iar în cazul în care măsurile respective au fost stabilite de către instanța de judecată, aceasta le anulează și dispune trimiterea cauzei penale la procuror sau, după caz, stabilește o pedeapsă prevăzută de lege pentru fapta săvârșită.

Totodată, s-a constatat că, în unele cazuri, măsurile de constrângere cu caracter educativ pot fi ineficiente, din cauza lipsei unor mecanisme de implementare fie din lipsa unui rezultat solicitat, context în care completarea cu noi măsuri de constrângere cu caracter educativ este necesară.

Prin urmare, având în vedere necesitatea extinderii măsurilor de constrângere cu caracter educativ, aplicate minorilor, s-a propus completarea art. 104, alin. (1) CP RM, cu lit. g) h) i), care vor avea următorul conținut: „g) să urmeze un stagiu de formare civică; h) supravegherea i) consemnarea la sfârșitul săptămânii”.

Ori de câte ori legea permite oferirea unei șanse minorului pentru corectarea sa ulterioară fără aplicarea pedepsei penale, considerăm că urmează a se opta pentru alternativele de pedeapsă, deoarece prin intermediul legislației internaționale, naționale, minorilor li se aplică un regim special, o protecție legală deosebită, mai mult ca atât, Republica Moldova a semnat Convenția cu privire la Drepturile Copilului, asumându-și angajamentul ca organele de drept naționale să aplice principiul umanismului la examinarea proceselor în care sunt vizați minorii.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice, obținute în urma cercetării realizate în cadrul tezei de doctorat privind analiza problemelor științifice teoretice și practice actuale, legate de elaborarea și punerea în aplicare a politicii penale în ceea ce privește minorii infractori, au fost formulate într-un șir de concluzii și recomandări principale.

Astfel, în urma cercetării, am constatat că politica penală privind minorii infractori trebuie să se bazeze pe o abordare integrată și coerentă, care să vizeze, în primul rând, prevenirea și reducerea infraționalității minorilor, dar și reabilitarea și reintegrarea socială a minorilor care au comis infracțiuni.

Această abordare trebuie să aibă la bază respectarea drepturilor și intereselor minorilor, precum și promovarea unei justiții restaurative și a unor măsuri de influență educative, care să-i ajute să-și asume răspunderea pentru faptele comise și să învețe din greșelile lor. În ceea ce privește prevenirea infraționalității delincvenților minori, considerăm că este necesară o abordare sistemică, care să

vizeze factorii individuali, familiali, sociali și culturali, ce pot contribui la apariția și perpetuarea comportamentului delincvent la minori.

Printre măsurile care pot fi luate în acest sens se numără dezvoltarea unor programe educaționale și de consiliere, promovarea unui mediu familial și social stabil și favorabil dezvoltării armonioase a copiilor, precum și îmbunătățirea accesului minorilor la servicii de sănătate și de protecție socială.

În ceea ce privește reabilitarea și reintegrarea socială a minorilor infractori, recomandăm implementarea unor programe de reeducare și resocializare, care să le ofere acestora oportunitatea de a-și dezvolta abilitățile și competențele sociale, necesare pentru a-și reconstrui viața în societate. Aceste programe ar trebui să fie adaptate nevoilor individuale ale fiecărui minor și să includă atât servicii de consiliere și terapie, cât și de formare profesională și integrare pe piața muncii. În plus, considerăm că ar trebui să fie promovate măsuri alternative la detenție, cum ar fi serviciile comunitare sau programele de asistență în regim de supraveghere, care să ofere minorilor un mediu educațional și terapeutic adecvat.

Politica penală privind minorii infractori trebuie să se bazeze pe o abordare integrată și să țină cont de nevoile și drepturile acestora. Prin promovarea unor măsuri preventive și de reabilitare și reintegrare socială, putem contribui la reducerea infraționalității minorilor și la dezvoltarea unui sistem de justiție care să respecte valorile umane și să promoveze o societate mai justă și mai sigură pentru minori. Cercetările efectuate au confirmat actualitatea și importanța tematicii supuse abordării.

Studiul efectuat a generat soluționarea *problemei științifice importante în domeniul de cercetare*, care rezidă în cercetarea complexă a făptuitorului minor, în calitate de subiect al răspunderii penale, fapt care a condus la clarificarea marjei de admisibilitate a modelului represiv de sancționare a acestuia conform Codului Penal al Republicii Moldova, în scopul optimizării aplicării legii penale, formularea și argumentarea propunerilor *de lege ferenda*.

Cercetarea realizată a avut ca obiectiv soluționarea unei probleme importante din domeniul răspunderii penale a minorilor, prin analiza semnificației infracțiunilor comise de aceștia și a modalităților de sancționare prevăzute în legislația penală a Republicii Moldova.

Rezultatele cercetării au evidențiat necesitatea adoptării unui model mai liberal de sancționare a minorilor, care să permită aplicarea unor măsuri alternative de reabilitare și reintegrare socială, în vederea optimizării doctrinei penale și execuțional-penale în acest domeniu, prin formularea și argumentarea propunerilor *de lege ferenda*.

Problema științifică importantă tratată în lucrare a fost dezvăluită prin *concluziile* formulate în baza ipotezei de cercetare, în special:

1. Principalele direcții ale evoluției principiilor umaniste în politica penală în ceea ce privește minorii includ: stabilirea formală și creșterea progresivă a vârstei de începere a răspunderii penale; restrângerea listei de infracțiuni pentru care minorii pot fi trași la răspundere penală; reducerea tipurilor și mărimii pedepselor pentru minori; introducerea în legislație și în practica judiciară a formelor alternative de aplicare a pedepsei pentru infracțiuni săvârșite de minori; implicarea comunității în aplicarea măsurilor penale și post-penale asupra infractorilor minori (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

2. Politica națională de drept penal în ceea ce privește infractorii minori, în general, corespunde cerințelor de bază ale dreptului internațional; totuși, există ample posibilități pentru implementarea deplină a unor cerințe, precum: implicarea largă a instituțiilor societății civile în reabilitarea infractorilor minori; asigurarea deplină a drepturilor copilului (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.).

3. Politica penală în privința minorilor are ca obiect tratamentul/atitudinea față de comportamentul infracțional al acestora, având drept scop, pe de o parte, protejarea drepturilor și intereselor minorilor, reducerea impactului negativ al scăderii funcționalității instituțiilor de socializare, iar pe de altă parte, protejarea societății împotriva infracțiunilor și atacurilor infracționale săvârșite de minori (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.).

4. Principiile specifice ale politicii de drept penal în ceea ce privește infractorii minori includ: prioritatea intereselor minorului în rezolvarea oricăror probleme legate de prevenirea infracționalității; complexitatea, care implică prevenirea comportamentului infracțional și antisocial al minorilor, în colaborare cu prevenirea infracțiunilor împotriva lor; sprijinirea familiei și colaborarea cu aceasta; consecvența și continuitatea procesului educativ-preventiv: socializare, integrare socială, corecție, reabilitare socială și reintegrare; infrastructură completă a regiunii pentru spațiul de reabilitare, prevenire și execuție a pedepselor penale în cazul minorilor (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.).

5. Direcțiile prospectiviste ale politicii penale în privința minorilor infractori ar putea fi prezentate astfel: umanizarea ulterioară a legislației penale în lupta împotriva infracțiunilor comise de minori; aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ și a pedepselor neprivative de libertate; sporirea rolului și responsabilității familiei (părinților), școlii și colectivelor de muncă în asigurarea condițiilor de viață și educare a minorilor; asigurarea prin mijloace penale a tuturor drepturilor garantate de Convenția ONU privind drepturile copilului din 1989 (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

6. Infracționalitatea contemporană a minorilor se caracterizează prin: scăderea indicatorilor absoluți și relativi ai săi; rate negative de creștere; schimbarea structurii spre creșterea ponderii infracțiunilor cu violență; creșterea nivelului de pericol social al criminalității infractorilor minori prin creșterea ponderii infracțiunilor grave și deosebit de grave în structura acesteia; creșterea ponderii minorilor în numărul total de persoane condamnate (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2.).

7. Practica judiciară de aplicare a politicii penale în ceea ce privește infractorii minori se află la etapa în care pedeapsa penală, care implică izolarea de societate și condamnarea cu suspendare a executării pedepsei sunt, practic, singurele măsuri posibile de influențare a minorilor infractori. Pentru a remedia situația, sunt necesare: aplicarea mai largă în practică a potențialului nediscriminatoriu și preventiv al legislației penale; finanțarea normativă a sistemului de prevenire și executare a pedepselor; implicarea instituțiilor societății civile în soluționarea problemelor privind reeducarea infractorilor minori; intensificarea componentei de reintegrare socială a minorilor, reieșind din politica penală a statului (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.3.).

8. Răspunderea penală reprezintă una dintre modalitățile de realizare a politicii penale, alături de alte măsuri de influență; în plus, educația minorilor în procesul de realizare a răspunderii lor compensează deficiențele în socializarea lor și, astfel, restabilește nedreptatea socială existentă în momentul comiterii infracțiunii (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2.).

9. O condiție prealabilă pentru răspunderea penală a minorilor este atingerea de către aceștia a unei anumite vârste. Răspunderea penală a minorilor are două forme de realizare: cu aplicarea unei pedepse penale și fără aplicarea acesteia. Legiuitorul stabilește anumite categorii de pedepse penale, care pot fi aplicate minorilor, oferind unele înlesniri, cum ar fi reducerea la jumătate a pedepsei cu închisoare (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.3.).

10. Sistemul de pedepse penale pentru minori, diferențierea și individualizarea sa necesită îmbunătățiri prin: continuarea umanizării regulilor privind condamnarea minorilor la privarea de libertate; dezvoltarea unui sistem independent de principii generale pentru condamnarea minorilor (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.3.).

11. Reglementarea legislativă a măsurilor de constrângere cu caracter educativ necesită optimizare, inclusiv prin: aplicarea măsurilor cu caracter educativ, conform art.104 din Codul Penal al Republicii Moldova, și în cazul liberării de răspundere penală pentru comiterea unei infracțiuni grave (Capitolul 2 subcapitolul 2.2.).

12. Legiuitorul nu stipulează posibilitatea liberării de răspundere penală și de pedeapsă penală a minorilor, în cazul comiterii unor infracțiuni neconsumate (pregătire, tentativă), aplicându-se regulile

generale. În acest sens, este oportună modificarea art. 54 și art. 93 CP RM, care ar permite liberarea de răspundere penală și de pedepasă penală pentru pregătirea sau tentativa de comitere a unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave (Capitolul 2 subcapitolul 2.2.).

13. S-a concluzionat necesitatea de a spori eficiența măsurilor de constrângere cu caracter educativ, inclusiv prin completarea măsurilor, după modelul României, astfel, este oportună completarea cu următoarele măsuri: supravegherea; consemnarea la sfârșit de săptămână, asistarea zilnică (Capitolul 3 Subcapitolul 3.3).

14. S-a mai constatat că minorilor care au săvârșit infracțiuni, dar care nu sunt pasibili de răspundere penală, li se aplică mai multe măsuri, prevăzute de Legea cu privire la măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant, și anume: supravegherea specializată; plasamentul în serviciul de tutelă/curatelă sau în serviciul de tip familial; plasamentul în serviciul de tip rezidențial; plasamentul în serviciul de tip rezidențial cu specializare înaltă (Capitolul 2 subcapitolul 2.2.).

Descrierea contribuțiilor personale, cu sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a acesteia. *Contribuțiile personale* rezidă în efectuarea unei investigații ample și complexe a minorului ca subiect al infracțiunii în cadrul politicii penale a statului.

Unei analize multiaspectuale sunt supuse problemele legate de întrunirea condițiilor de subiect al infracțiunii, răspunderea penală, de categoriile de pedepse penale aplicate minorilor, măsurile de constrângere cu caracter educativ, de politicile penale și de alte aspecte privind modul în care minorii sunt tratați în cadrul sistemului național de justiție penală. Au fost examinate diferite aspecte relevante pentru acest subiect și au fost identificate probleme specifice, care necesită îmbunătățiri în sistemul de răspundere penală a minorilor.

Concluziile la care conduc rezultatele cercetării sunt bazate, în mod special, atât pe concepțiile doctrinare, cât și pe practica judiciară. Teza de doctorat conține propuneri cu o evidentă noutate și originalitate științifică, în vederea îmbunătățirii cadrului de reglementare penal prin completarea unor norme din Codul Penal, în contextul politicii penale actuale.

Au fost fundamentate propunerile *de lege ferenda*, formulate în baza propriilor cercetări efectuate și concluzii din conținutul teoretic.

În special, au examinate diferite aspecte relevante pentru subiectul abordat și au fost identificate probleme specifice, care necesită îmbunătățiri în sistemul de răspundere penală a minorilor și aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ. Prezenta cercetare a contribuit la o mai bună înțelegere a sistemului de sancționare a minorilor și a modului în care aceștia sunt tratați în cadrul sistemului de justiție penală.

Mai mult, în urma analizei minuțioase a normelor legale, au fost identificate problemele și lacunele din sistemul existent și au fost propuse soluții și îmbunătățiri, pentru a asigura o mai bună protecție a minorilor și o mai mare eficiență a sistemului de justiție penală.

Contribuția autorului are o semnificație teoretică importantă, deoarece aduce o perspectivă nouă și detaliată asupra minorului ca subiect al infracțiunii, în special a sistemului de sancționare a minorilor, ceea ce poate contribui la dezvoltarea de noi teorii și modele în domeniu. De asemenea, aceasta are o valoare practică, deoarece propunerile și soluțiile care au fost identificate și propuse pot fi implementate pentru a îmbunătăți sistemul de justiție penală și pentru o protejare mai eficientă a drepturilor și intereselor minorilor.

Teza de doctorat conține propuneri cu o evidentă noutate și originalitate științifică, în vederea îmbunătățirii unor premise științifice, prin care să se contribuie la o modificare substanțială a cadrului normativ în vigoare referitor la minorul ca subiect al infracțiunii, în contextul politicii penale în Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în abordarea aspectelor teoretice și științifico-practice ale admisibilității modificărilor substanțiale ale cadrului normativ referitor la minorul ca subiect al infracțiunii, în contextul politicii penale în Republica Moldova, care încă nu au fost suficient studiate. Examinarea acestui subiect a permis formularea unor concluzii care prezintă un caracter substanțial de noutate și originalitate și sunt importante atât pentru dezvoltarea domeniului cercetat, prin prisma analizei minorului ca subiect al infracțiunii, a instituțiilor de drept penal, cât și pentru îmbunătățirea activității practice a organelor judiciare. Astfel, cercetarea efectuată corespunde criteriilor de noutate și originalitate științifică.

Baza legală și empirică a studiului este constituită din: normele de drept penal substanțial, prevederile legale care se conțin în Codul de Executare, reglementările internaționale în domeniul drepturilor copilului.

Baza științifică a studiului este formată din lucrările autorilor autohtoni, precum și ale celor din alte state. În cadrul tezei de doctorat au fost folosite date empirice din practica Inspectoratului Național de Probațiune, a Inspectoratului Național de Investigații, a instanțelor de judecată naționale și a CtEDO.

Semnificația teoretică a tezei constă în faptul că ansamblul de concluzii obținute în procesul de elaborare a ei poate deveni baza științifică a dezvoltării unei direcții de perspectivă în studiul complex al problemelor teoriei și practicii minorului ca subiect al infracțiunii în cadrul politicii penale. În teză, este studiată și sintetizată cronologic bogata experiență istorică de reglementare a relațiilor

penale cu participarea minorilor, fiind elaborată și argumentată o concepție științifică a politicii penale moderne în ceea ce privește infractorii minori. Conceptul propus permite o analiză profundă și cuprinzătoare a avantajelor și dezavantajelor legislației penale și, pe această bază, poate să continue activitatea de îmbunătățire a acesteia. Fundamentele conceptuale și teoretice dezvoltate pentru rezolvarea problemelor prevenției penale a delincvenților minori deschid o nouă direcție de cercetare științifică în domeniul dreptului penal, al politicii penale și execuțional-penale, constituind o contribuție semnificativă la dezvoltarea teoriei generale a acestor științe.

Valoarea practică a tezei este determinată de faptul că rezultatele și concluziile prezentei lucrări sunt îndreptate, în mod special, spre perfecționarea legislației penale. Acestea pot fi utilizate în activitatea de cercetare științifică și în procesul didactic, în procesul educațional de formare inițială și continuă a specialiștilor în acest domeniu. Totodată, valoarea aplicativă a studiului se manifestă și prin faptul că propunerile *de lege ferenda* pot fi implementate în procesul de legiferare de către legiuitor, subsecvent pot fi folosite de către judecători, avocați și alți participanți ai procesului de contribuire la înfăptuirea justiției, contribuind la uniformizarea practicii juridice, precum și pot fi utilizate de alte persoane în procesul de analiză a subiectelor cu tangență.

De asemenea, reflectarea practică a conceptelor elaborate în textul tezei, cu siguranță, poate fi utilizată de către studenți și corpul profesoral al instituțiilor de învățământ cu profil juridic în procesul de studiere-predare a temelor corespunzătoare la cursurile de Drept penal, Apărarea în cauzele penale, Avocatură etc.

Date privind aprobarea rezultatelor. Rezultatele științifice și concluziile de bază ale prezentei teze de doctorat au fost puse în discuție la ședințele Catedrei de Drept penal a Universității de Studii Europene. Rezultatele investigațiilor științifice au fost reflectate în 7 (șapte) publicații în reviste de specialitate din țară și în rezumate ale comunicărilor, prezentate și discutate la conferințele științifice naționale și internaționale. Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate în cadrul diferitor manifestări științifice și științifico-practice, au fost expuse în cadrul Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului în contextul valorilor europene”, organizate de Universitatea de Studii Europene din Moldova, Chișinău, la 10 februarie 2023 și la Simpozionul Internațional „Universul Științelor”, Iași, ediția a X-a, din 15.12.2019.

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate.

Rezultatele obținute vor determina studii în vedere cercetării minorului condamnat în dreptul execuțional penal și a eficienței măsurilor de pedeapsă penală aplicate pentru reeducarea acestei categorii de făptuitori.

Recomandări:

1. Modificarea art. 54 alin. (1) CP RM, care va avea următorul conținut: *„Persoana în vârstă de până la 18 ani, care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară, mai puțin gravă sau gravă, poate fi liberată de răspundere penală în conformitate cu prevederile procedurii penale, dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă, fără a fi supusă răspunderii penale”*.
2. Modificarea art. 75 alin. (3) CP RM, care va avea următorul conținut: *„Pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave, pedeapsa se aplică minorului, numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului”*.
3. Completarea art. 54, cu alin. (3) CP RM având următorul conținut: *„Prevederile alin. (1) se aplică și în cazul pregătirii sau tentativei de comitere de către minor a unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave, grave”*.
4. Completarea art. 93 CP cu alin. (2) CP RM având următorul conținut: *„Prevederile alin. (1) se aplică și în cazul minorilor condamnați de pregătirea tentativei de săvârșire a unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave, grave”*.
5. Completarea art. 104 alin. (1) CP RM cu lit. g) h) i), care vor avea următorul conținut: *„g) să urmeze un stagiu de formare civică; h) supravegherea i) consemnarea la sfârșitul săptămânii”*.
6. Completarea art. 67 cu alin. (4¹) CP RM având următorul conținut: *„Pe cale de excepție, munca neremunerată poate fi aplicată minorilor care au împlinit vârsta de 15 ani, cu acordul scris al părinților sau al reprezentanților legali, dacă, în consecință, nu le vor fi periclitate sănătatea, dezvoltarea, instruirea și pregătirea profesională”*.

BIBLIOGRAFIA

1. Acordul de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 27.06.2014. În: *Monitorul Oficial al RM* nr.185-199/442 din 18.07.2014.
2. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing, Organizația Națiunilor Unite – Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985) [online]. [citat:15.01.2022]. Disponibil: <https://www.google.com/#q=Rezolu%C5%A3ia+Na%C5%A3iunilor+Unite+nr.40%2F33+din+29+noiembrie+1985>

3. Codul penal al Republicii Moldova. [online]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 128-129, art.1012, din 13.09.2002. [citat: 24.02.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121991&lang=ro
4. Constituția RM. [online]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78 art. 140. [citat: 01.11.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro
5. Convenția Internațională cu privire la Drepturile Copilului. [citat: 23.01.2024]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>
6. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului adoptată la 20.11.1989, ratificată de Republica Moldova, prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol.1, pag. 51. [online]. În: *Tratate internaționale*, 1998, vol.1, pag. 51. [citat: 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.unicef>
7. Declarația Universală a Drepturilor Omului. [citat: 23.01.2024]. Disponibil: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf
8. Lege nr.370 din 30.11.2023 privind drepturile copilului. [online]. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, nr.488-491, art.864, din 21.12.2023. [citat: 23.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140710&lang=ro
9. Lege nr. 299 din 30-11-2018 privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant. [online]. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1-5, art. 24, din 04.01.2019. [citat: 24.02.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110737&lang=ro
10. Orientările Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile din 1990 (Orientările de la Riyadh). [citat: 01.11.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806b7ecb>
11. Pactul Internațional privind drepturile economice, sociale și culturale . [citat: 23.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115566&lang=ro
12. Pactul cu privire la drepturile civile și politice. [citat: 23.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro
13. PUȘCAȘU, A.-L. *Sancțiunile aplicabile infractorilor minori*. București: Universul Juridic, 2019, 160 p. ISBN 978-606-39-0452-3.
14. Programul Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022 – 2026. [online]. [citat: 21.11.2022]. Disponibil: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-325-mmpps-site -.pdf>
15. Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.90 din 28 februarie 2023. [online]. [citat: 21.11.2022]. Disponibil: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pag2023-ro.pdf>
16. Recomandarea nr. R(87)19 adoptată de Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1997 (Strasbourg 1988) privind organizarea prevenirii criminalității. [citat: 01.11.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/Lex>
17. Recomandarea nr.R(87)asupra principiilor referitoare la răspândirea videoprogramelor cu caracter violent, brutal sau pornografic (1989). [citat: 01.11.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/Lex>
18. Recomandarea nr. R(91)11 a Comitetului de Miniștri asupra exploatării sexuale, pornografiei și prostituției, precum și asupra traficului de copii și tineri adulți (adoptată la 9 septembrie 1991).[citat:01.11.2022].Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/Lex>
19. Recomandările Rec (2003)20 ale Comitetului de Miniștri al statelor-membre referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile și la rolul justiției juvenile. [citat: 01.11.2022].Disponibil:<https://eur-lex.europa.eu/Lex>

20. Regulile minime standard din 1985 ale Națiunilor Unite pentru administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing).[citat:01.11.2022]. Disponibil: <https://wikicro.icu/wiki/Standard>
21. Regulile minime standard din 1990 ale Națiunilor Unite pentru măsurile fără caracter custodian (Regulile de la Tokyo).[citat: 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/>
22. Regulile Națiunilor Unite cu privire la protecția minorilor privați de libertate. Rezoluția 54/113, 1990 – regula 11.
23. Regulile minime standard din 1985 ale Națiunilor Unite pentru administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing).[online]. În: *ONU – Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985* [citat: 01.11.2022]. Disponibil: <https://wikicro.icu/wiki/Standard>
24. STRULEA, M., GUREV, D., BOTNARENCO, M. *Delincvența juvenilă*. Suport de curs, Chișinău: CEP USM, 2017. 371 p. ISBN: 978-9975-71-946-9.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT

1. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Particularitățile teoriilor fundamentale ale delincvenței juvenile. *Revista științifică Legea și Viața*. 2018, nr.11(323), pp.13-17. ISSN 2587- 4365.https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/67862
2. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Cadrul juridic internațional privind protecția minorilor aflați în conflict cu legea. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică S.R.L.Publicație științifico-practică de drept*. 2018, nr.6(34), pp.58-62. ISSN 2345-1130 https://criminology.md/wpcontent/uploads/2020/05/ispca_jjn_34_2018_nr_6.pdf.
3. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Abordări teoretico-practice privind măsurile educative aplicabile minorilor aflați în conflict cu legea. *Revista Studii Juridice Universitare ULIM* an.XV. 2022, nr.1, pp.161-172. ISSN 1857- 4122. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/167642
4. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Abordarea modalității de aplicare a legislațiilor penale internaționale în cazul minorilor aflați în conflict cu legea. *Vector European Revistă științifico-practică*. 2023, nr.1, pp.17-19. ISSN 2345-1106. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/179182
5. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Reflecții teoretice asupra instituției delincvenței juvenile. *Simpozionul Internațional „Universul Științelor”*. Ediția a X-a din 15.12.2019, Iași-România, pp.309-315. ISSN 2285 – 8407
6. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Fundamentarea politicilor de prevenire și combatere a delincvenței juvenile. *Conferința științifică Internațională. Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare*, 2-3 octombrie 2018, Chișinău. Editura: Tipografia „Cetatea de Sus”, 2018, pp.167-173. ISBN 978-9975-3222-0-1. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/149146

7. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**, BOTNARENCO, Ion. Atragerea la răspundere penală al minorului delincent abordat din perspectiva unor state din cadrul Uniunii Europene. *Conferința științifică Internațională. Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare*, 2-3 octombrie 2018, Chișinău. Editura: Tipografia „Cetatea de Sus”, 2018, pp.162-167. ISBN 978-9975-3222-0-1. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/149145
8. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Delimitări conceptuale privind personalitatea delincentului juvenil. Promovarea valorilor sociale în contextul integrării Europene, *Conferință internațională „Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene”*, 4 mai 2018, Chișinău. Editura: Tipografia „Adrilang”, 2018, pp.213-221. ISBN 978-9975-3185-7-0.
9. **BODAREVA-SOLOMON, Irina**. Analiza limitelor conceptuale ale personalității delincentului minor în contextul răspunderii penale. *Materialele Conferinței științifico-practice naționale „Mecanizme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului în contextul valorilor europene”*, organizată de Universitatea de Studii Europene din Moldova la 10 februarie 2023 (în curs de publicare).

ADNOTARE

BODAREVA-SOLOMON Irina „Minorul – subiect al infracțiunii în contextul politicii penale a statului”. Teză de doctor în drept la specialitatea științifică 554.01 - Drept penal și execuțional penal. Chișinău, 2024.

Structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 360 de titluri, 203 pagini de text de bază. Rezultatele științifice obținute au fost publicate în 9 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: minor, minoritate, adolescență, vârstă, raport juridico-penal, răspundere penală, măsură educativă, pedeapsă penală, delincent.

Scopul lucrării constă în fundamentarea teoretică a principalelor prevederi ale strategiei de politică penală a statului referitoare la combaterea infracțiunilor săvârșite de persoanele sub vârsta majoratului și propunerea conceptului autorului privind implementarea răspunderii penale a infractorilor minori, care asigură o combinație echitabilă între protecția maximă a drepturilor și intereselor legitime ale acestora și necesitățile de protecție a intereselor societății/individuale și ale statului față de infracțiunile penale.

Obiectivele studiului vizează: cercetarea multiaspectuală a cercetărilor naționale remarcante în materia legată de minor ca subiect al infracțiunii în contextul politicii penale, elaborate de autori autohtoni, precum și de cei din alte state; identificarea caracteristicilor generale ale minorului – subiect al infracțiunii în raporturile juridico-penale; studierea condițiilor care implică răspunderea penală a minorului; analiza particularităților de aplicare a pedepsei penale față de minori; identificarea temeiurilor și condițiilor în care sunt aplicabile măsurile de constrângere cu caracter educativ; analiza sistemului de pedepse aplicate minorilor conform CP RM; analiza instituției liberării de răspundere penală a minorilor conform CP RM; relevarea scopului și a sistemului de principii ale politicii penale în raport cu infractorii minori; elaborarea propunerilor *de lege ferenda* privind îmbunătățirea cadrului legal de reglementare în materia răspunderii penale a minorului.

Noutatea și originalitatea științifică constă în abordarea aspectelor teoretice și practice ale admisibilității modificărilor substanțiale ale cadrului normativ referitor la răspunderea penală a minorilor în Republica Moldova, care încă nu au fost suficient studiate. Analiza acestui subiect a permis formularea unor concluzii ce prezintă un caracter substanțial de noutate și originalitate și sunt importante atât pentru dezvoltarea anumitor instituții de drept penal, cât și pentru îmbunătățirea activității practice a organelor judiciare. Astfel, cercetarea efectuată corespunde criteriilor de noutate și originalitate științifică.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de cercetare rezidă în cercetarea complexă a făptuitorului minor, în calitate de subiect al răspunderii penale, fapt care a condus la clarificarea marjei de admisibilitate a modelului represiv de sancționare a acestuia conform Codului Penal al Republicii Moldova, în scopul optimizării aplicării legii penale, formularea și argumentarea propunerilor *de lege ferenda*.

Semnificația teoretică: Teza reprezintă unul dintre puținele studii monografice ale complexului integral de probleme de teorie și practică modernă privind implementarea politicii penale în raport cu minorii, luând în considerare noile condiții social-juridice. Lucrarea avansează și fundamentează principalele prevederi ale concepției moderne de prevenire juridico-penală a infracțiunilor săvârșite de minori, ținând cont de evoluția acesteia și necesitând modificări semnificative în legislația penală actuală.

Valoarea aplicativă: Propunerile autorului pot fi utile pentru perfecționarea Codului penal și a Codului de executare; recomandările practice, prezentate în lucrare, pot fi utile avocaților, judecătorilor și ofițerilor de urmărire penală în aplicarea uniformă și corectă a practicii judiciare. Conținutul tezei de doctorat poate fi utilizat în procesul educațional de formare inițială și continuă a specialiștilor în acest domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale lucrării au fost expuse în conținutul a 7 articole științifice publicate, inclusiv participări la 2 conferințe internaționale.

АННОТАЦИЯ

БОДАРЕВА-СОЛОМОН Ирина «Несовершеннолетний-субъект преступления в контексте уголовной политики государства». Докторская диссертация по научной специальности 554.01-Уголовное право и уголовно-исполнительное право. Кишинев, 2024.

Структура диссертации: Введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 360 наименований, 203 страницы основного текста. По полученным научным результатам опубликовано 9 научных работ.

Ключевые слова: несовершеннолетний, несовершеннолетие, подростковый возраст, возраст, уголовно-правовые отношения, уголовная ответственность, воспитательная мера, уголовное наказание, правонарушитель.

Цель работы является теоретическое обоснование основных положений стратегии уголовной политики государства в целях борьбы с преступлениями, совершенными лицами, не достигшими совершеннолетия, и предложение авторской концепции реализации уголовной ответственности несовершеннолетних правонарушителей, обеспечивающей справедливое сочетание между максимальной защитой прав и их законных интересов и необходимостью защиты интересов отдельного общества и государства от уголовных преступлений.

Задачи исследования: комплексное исследование темы несовершеннолетнего как субъекта преступления в контексте уголовной политики, разработанное как отечественными авторами, так и авторами из других стран; выявление общих характеристик несовершеннолетнего - субъекта преступления в уголовно-правовых отношениях; изучение условий, предполагающих уголовную ответственность несовершеннолетнего; анализ особенностей применения уголовного наказания к несовершеннолетним; выявление оснований и условий применения воспитательных мер воздействия; анализ системы наказаний, применяемых к несовершеннолетним по УК Республики Молдова; анализ института освобождения от уголовной ответственности несовершеннолетних по УК Республики Молдова; выявление цели и системы принципов уголовной политики в отношении несовершеннолетних правонарушителей; выработка предложений по совершенствованию правовой базы регулирования уголовной ответственности несовершеннолетних.

Научная новизна и оригинальность: Это изучение теоретических и практических аспектов допустимости существенных изменений в нормативной основе, касающейся уголовной ответственности несовершеннолетних в Республике Молдова, которые до сих пор недостаточно изучены. Анализ этой темы позволил сделать выводы, имеющие существенную новизну и оригинальность и важные как для развития определенных институтов уголовного права, так и для улучшения практической деятельности судебных органов. Таким образом, проведенное исследование соответствует критериям научной новизны и оригинальности.

Научная проблема, разрешенная в данном исследовании: заключается в комплексном исследовании несовершеннолетнего преступника как субъекта уголовной ответственности, что привело к уточнению границ допустимости репрессивной модели наказания в отношении него по УК Республики Молдова, с целью оптимизации применения уголовного закона, формулирования и аргументации предложений по законодательной инициативе.

Теоретическая значимость: Данная диссертация является одним из немногих монографических исследований, посвященных комплексу проблем современной теории и практики реализации уголовной политики в отношении несовершеннолетних, учитывая новые социально-правовые условия. Работа выдвигает и обосновывает основные положения современной концепции юридико-превентивной борьбы с преступностью несовершеннолетних, учитывая ее эволюцию и требующую значительных изменений в действующем уголовном законодательстве.

Прикладное значение: Предложения автора могут быть полезными для совершенствования Уголовного кодекса и Исполнительного Кодекса: практические рекомендации, изложенные в работе, могут быть полезными для адвокатов, судей и следователей в обеспечении единообразной и справедливой практики правосудия. Содержание диссертации может быть использовано в процессе начального и продолжительного образования специалистов в данной области.

Внедрение научных результатов: Научные результаты работы были опубликованы в 7 научных статьях, в том числе в двух международных конференциях.

ANNOTATION

BODAREVA-SOLOMON Irina "The minor-subject of the crime in the context of the criminal policy of the state". Doctoral thesis in the scientific specialty 554.01-Criminal law and criminal enforcement. Chisinau, 2024.

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 360 titles, 203 pages of basic text. The scientific results obtained have been published 9 scientific articles.

Key words: juvenile delinquency, minor, minority, adolescence, age, legal-criminal relationship, criminal liability, educational measure, criminal punishment.

The aim of the study is the field of study of the paper deals with criminal law and criminal enforcement. It consists of the theoretical foundation of the main provisions of the state's criminal policy strategy regarding the combat of offenses committed by individuals below the age of majority, as well as the author's proposal for the implementation concept of criminal responsibility for juvenile offenders that ensures a fair combination of maximum protection of their rights and legitimate interests, and the need to protect the interests of individuals and the state against criminal offenses.

The aim and objectives of the paper: multiaspectual research of outstanding national research on the subject of the minor as a subject of crime in the context of criminal policy, developed by local authors, as well as by authors from other countries; identification of the general characteristics of the minor - subject of crime in the legal-criminal relations; study of the conditions that imply the criminal liability of the minor; analysis of the peculiarities of the application of criminal punishment to minors; identification of the grounds and conditions under which educational measures of restraint are applicable; analysis of the system of punishments applied to minors under the Criminal Code of the Republic of Moldova; analysis of the institution of release from criminal responsibility of minors under the Criminal Code of the Republic of Moldova; revealing the purpose and the system of principles of criminal policy in relation to juvenile offenders; elaboration of proposals for the improvement of the legal framework of regulation in the field of criminal responsibility of minors.

The novelty and scientific originality lie in addressing the theoretical and practical aspects of the admissibility of substantial changes to the normative framework concerning the criminal responsibility of minors in the Republic of Moldova, which have not been sufficiently studied. The analysis of this subject has led to conclusions that present a substantial character of novelty and originality and are important both for the development of specific institutions of criminal law and for the improvement of the practical activities of judicial authorities. Thus, the conducted research meets the criteria of scientific novelty and originality.

The important scientific problem solved resides in the complex research of the minor offender as a subject of criminal liability, which led to the clarification of the margin of admissibility of the repressive model of sanctioning him according to the Criminal Code of the Republic of Moldova, in order to optimize the criminal doctrine, formulating and arguing proposals of legislative proposals.

Theoretical significance: The thesis is one of the few monographic studies addressing the comprehensive set of issues in the theory and modern practice of implementing criminal policy in relation to minors, taking into account the new socio-legal conditions. The work advances and substantiates the main provisions of the modern concept of legal and criminal prevention of juvenile offenders, considering its evolution and necessitating significant changes in current criminal legislation.

The applicative value of the paper is derived from: The author's proposals can be useful for improving the Penal Code and the Execution Code: the practical recommendations presented in the work can be beneficial for lawyers, judges, and law enforcement officers in ensuring consistent and fair application of judicial practices. The content of the doctoral thesis can be utilized in the educational process for the initial and continuous training of professionals in this field.

Implementation of scientific results. The scientific results of the paper were exposed in the content of 7 published scientific articles, including participation in 2 international conferences.

BODAREVA-SOLOMON Irina
MINORUL – SUBIECT AL INFRAȚIUNII
ÎN CONTEXTUL POLITICII PENALE A STATULUI

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 03.10.24

Formatul 60×84 ¹/₁₆

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tirajul 35 ex.

Coli de tipar: 2,1

Comanda nr. 121/24.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60. Chișinău, MD 2009